

in boginj okinčan. Ti tempeljni so nar stareji in še obstoječe dela in priče človeškiga roda na zemlji. Hindostáni so bili sicer že večkrat od severnih bolj junaških ljudstev v vojskah premagani, pa vendar nikoli iz svojih dežel pregnani; premagavci so se marveč po njih vergli, njih postave in šege poterdili, in se tako zadnjič sami poindianili. Hindostáni so bili in so še zmirej med vsimi Aziati nar bolj omikani narod, in vendar oni sami ne zamorejo časa dokazati, kdaj de so bili njih tempeljni dodelani.

Ker so omejeni tempeljni v neznanih, tedej starodavnih časih izsekani bili, gré misliti, de že veliko popred so se bili mogli ljudje močno pomnožiti; de delavci so mogli z živežem, potrebnim in pripravnim orodjem prevideni biti, in de je veliko rokodelstev, umetnij in znanost že popred znajdenih bilo. Koliko časa pa — koliko nedopovedljive poterpežljivosti — ali znabiti, britke tlake — se je k speljanju eniga samiga taciga dela potrebovalo!

(Dalje sledi.)

### **Skušnje s Pajkovo sèsaliko.**

Skušnje s Pajkovo mašino, ktere so bile v „oglasniku“ 16. lista Novíc napovedane in v pričo več zvedenih mož narejene, so poterdile, da ta mašina zamore prav dobro služiti pri zidarjih vodo iz dna zajemati, kakor tudi senožeti ž njo polivati. G. Pajk si je ž njo hvalo vsih pričujočih pridobil; samo to so nekteri opomnili, da mnoga druga z vodo vred zajeta soderga bi utegnila mašino pokvariti; ali temu se da s tem v okom priti, če se pred sesavne luknje dratena mreža napravi, kakor je pri navadnih vodnjakih, ali če se dno pod mašino globokeji izkoplje, da se v ti globini voda nabera, in kar je bolj debeliga, na dno pada.

Pokazale so pa tisti dan napravljene skušnje tole: sodec, ki je deržal 11 veder in 10 bokalov, z vodo napolniti, je bilo treba koló le 46krat zasukati in sodec je bil v 1 minuti in 11 sekundah napolnjen; v 1 minuti in 11 sekundah se je tedaj 11 veder in 10 bokalov vode 1 seženj, 3 čevlje in 10 palcov visoko vzdignilo. Po čez vzeto se spravi tedaj s to mašino v 1 minuti 9 veder in  $18\frac{23}{25}$  bokalov iz dna. — Opomniti je še, da imenovana mašina na dnu, kjer stoji, ne potrebuje več prostora kot za 3 čevlje v kvadratu, — da se da cev gori in doli podaljšati, brez da bi treba bilo, mašine prestaviti, in da je le 2 mož treba jo sukati.

Pri ti priliki je bil tudi g. Pajkov pred 5 leti privilegirani vodnjak poskušen, ki se zamore ob enim tudi za brizglo (škropivnico) porabiti; očitno se je pokazalo, da je ta vodnjak za vsako hišo veliko veliko bolji, kakor vsaka druga navadna štirna, ker brez težave jo en sam človek goni in neprenehama teče voda z 2 cola in eno četert močnim curkam. Tri velike hvale vredne prednosti imenovaniga vodnjaka so: prvič da veliko vode v kratkim, drugič se da z njim delječ krog in krog in tudi na visoko v 1. nadstropje brizgljati, je po tem takim ta vodnjak pri hiši velika pomoč sosebno ob sili ognja; — tretjič ne more ta vodnjak nikdar pozimi zamerzniti, kar se pri navadnih ognjo-brizgljah tolikrat zgodí, da niso za rabo, kadar je nar večí sila.

Po vsim tedaj se zamorete obé napravi nevtrudljiviga g. Pajka očitno pohvaliti in priporočiti.

F. Terpinc,  
predsednik kmetijske in obrtn. družbe.

## **Pravoznanske pisma.**

### **2. pismo.**

Kaznovavna oblast deržave se prične z omiko ali prosveto ljudstva, da se kazin ne misli več le kot osebujno (privatno) zadostilo razžaljenemu in osebujno maševanje ali osvéta poškodovanega, ampak da veljá kot pomoček za ohranjenje občnega reda in za brambo in varnost občne pravíce.

Iz tega se lahko previdi, da je kazenska obravnava po različnosti politiških deržavnih osnov in po različnosti omike mnogoverstnih narodov in časov različna bila v svojih pravilih in oblikah.

Moj namen ni tukaj se v zgodovinsko razlago spuščati, kakošne so nekdej kazenske pravila bile in kako se je razžaljena pravica kaznovala, vunder se o ti priliki ne morem zderžati, častite bravece „Novíc“ zaverniti na edini jugoslavenski pravoslavni časnik, ki pod nadslovom „Pravdonoša“ pod vredništvom g. Ivana Danilova v Zadru izhaja in je Slovencem žalibog! premalo znan, akoravno izverstnost sostavkov, čistost jezika in niska cena ga zamore vsacemu priporočiti, in ki je v poslednjih listih l. l. kratko pravoslovno dogodivšino po izvirnih pismih popisal pod naslovom: „počelo i razvitak ustmenog i javnog postupanja“ s posebnim ozirom na slovanske dežele.

Ni tedaj moj namen v stare čase nazaj segati, ko je še pri nepokvarjenih v strahu božjim živečih ljudstvih božja sodba pravico razsodila, — ali od dvobojev govoriti, ko je ob časih vitezov telesna moč ali pravda silnega veljala, ali od tajnih sodb za glavo itd. — vse to opustivši hočem le od skrivne sodniške preiskave v kratkim govoriti, ki je bila pri nas in v mnozih družih deželah navadna noter do leta 1848, ktero je celi svet pretreslo.

Pri ti preiskavi je bila vsa obravnava od konca do kraja in v vsem skrivna, in ker je oestro prepovedano bilo, da bi bil kak zagovornik zatoženca branil, je bil obdolženec skoraj čisto v rokah samega preiskovavnega sodnika. Ker je bilo zapovedano, da se je mogla cela obravnava pismeno in po aktih peljati, se je vlekla preiskava včasih več let, in razsodivni sodnii ni bilo moč, da bi bila sama zatoženca ali priče zaslišala. V osebi preiskovavnega sodnika so bile tedaj ravno nasprotno opravila zedinjene: on je bil zatožnik in zagovornik obdolženca in včasih tudi njegov sodnik — vse v enem. Mislimo si verh tega še patrimonialne (grajšinske) sodnije, kterim je bilo sodništvo le draga in težavna butara, in spoznali bomo, da je bila času primerna poprava kazenske pravde resobna potreba, ktera je overgla poprejno skrivno preiskovanje in patrimonialne sodnije in je vpejljala po tadašni vstavi in pravilih vednosti ustno in očitno ravnavo s porotnimi sodbami, po kterih je kazenska pravda, zidana na podlago nar večega spoštovanja deržavlanske svobode, ljudsko opravilo postala.

Da bojo tedaj te v kazenski pravdi toliko važne oprave slehernemu jasne, hočem njih zapopadek in njih koristnost natanjčnisi razložiti, opustivši le porotne sodbe, ktere pri nas sedaj niso več v djanju. Ustna in očitna obravnava pa, čeravno po novi postavi zlo omejene, ste nam po cesarskim patentu od 31. grudna 1851, v kterem je osnova organiške vredbe austrianskega cesarstva oznanjena, zagotovljene.

Ker ste tedaj ti napravi sedaj veljavni, pa gotovo ne slehernemu dovelj jasni, hočem o njih razjasnjenji v sledečih pismih obsirniši govoriti.